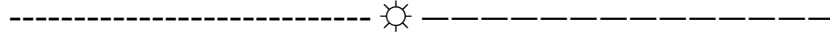

Bundan yıllar önce “okuryazarlık” dendiğinde akla ilk ve belki de tek gelen şey, insanların okuma ve yazma bilmesiydi. Günümüzde ise bu anlamın genişlediğini, çeşitlendiğini, yaşadığımız çağın gerektirdiği değişim ve dönüşüm süreçlerinin yarattığı ihtiyaçlara göre farklılaştığını görüyoruz. Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği (ÇGYD) olarak her yıl 8 Eylülde kutlanan “Uluslararası Okuryazarlık Günü” ile ilgili okumak, yazmak ve okuyup yazdıklarımızı sizlerle paylaşmak istedik.

OKUMAK MI? YAZMAK MI? OKURYAZAR OLMAK MI?

En temel bilgi edinme yollarından biri okumaktır. Okuma eyleminin temeli insanların mağara duvarlarına yaptığı resimlerle atılmış, günümüzde ise güncel metinlerin okunmasına varıp çeşitlenerek farklı içerikler kazanmıştır. Çağımızda teknolojinin hızla gelişmesi ve bilgiye erişimin buna paralel olarak hızlanması ile birlikte okuryazarlık kavramı da değişmeye başlamıştır. Türk Dil Kurumu (TDK), okuryazarlığı “okuryazar olma durumu” olarak tanımlasa da literatüre bakıldığında bu tanımlamaların da bir yolculuğunun ve dönüşümünün olduğu görülmektedir (Okuryazarlık, 2022, 05 Eylül).

Seksenli yıllarda okuryazarlığın tanımlanması için, “anamlı bir kelime oluşturan harflerin bir parça kâğıt üzerine yapılmış karalamalarını yorumlamak için sahip olunan beceri” ifadesi yeterli gelirken (Güven, 2014), pratik bir çerçeveden bakılarak yapılan “Farklı işaret ve sembol sistemlerinin anlaşılması, yorumlanması ve yeni işaret ve sembol sistemlerinin oluşturulması becerileri” gibi yakın tarihli tanımlamalar da (Malmelin, 2010) bulunmaktadır. Sonrasında ise bu ifadelere yorumlama, sorgulama, iletişim, tanımlama, anlama vb. gibi becerilerin eklendiği ve tanımlarda okuryazarlığın sadece okuma ve yazma becerilerini içeren dar bir kapsama sıkıştırılamayacağı, “yazılı ürünler üzerinden tanımlama, yorumlama,

oluşturma, anlama faaliyetleri, iletişim becerileri”nin de vurgulanması gerektiği belirtilmiş; kişinin sembolleri okumasının yanı sıra anlaması ve kendi özünü katması üzerinde durulmuştur (Kurt, 2010; Mete, 2020).

İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD) tarafından yapılan PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı-Programme for International Student Assessment) sınavlarının değerlendirme raporlarında da okuryazarlık, öğrencilerin temel konu alanlarındaki çeşitli durumlarda karşılaştıkları problemleri tanımlarken, yorumlarken ve çözerken bilgi ve becerilerini kullanma, analiz etme, mantıksal çıkarımlar yapma ve etkili iletişim kurma yeterlilikleri (OECD, 2016) olarak tanımlanmaktadır (Ateş ve Aşçı, 2021). Anılan tanımlamaların tarihçesine bakıldığında 1960’lı yıllara kadar gidilebildiği, o yıllardan sonra okuma yazma kavramına olan dar bakış açısının giderek bir yana bırakıldığı, fonksiyonel ve sürekli eğitim anlayışına yönelik bir okuryazarlık kavramının gündeme geldiği görülmektedir. UNESCO’nun 1964 yılında düzenlediği ve okumaz-yazmazlık ile savaşa dair özel durumları ilişkilendirildiği, dünyanın farklı bölgelerindeki sorunları ve çözümlerin irdelendiği iki farklı konferans¹ ise olumlu başlangıçlara neden olmuştur. Hemen ardından tüm dünya için önerilen “Dünya Okuma Yazma Deneme Programı” uygulanmış ve 8-19 Eylül 1965 tarihlerinde yapılan bir kongre ile onaylanmıştır. Zaman içinde konuyla ilgilenen uzmanlar, programa dair uygulamaların, sosyal ve kültürel yönleri ihmal ettiği konusunda görüş birliğine varmıştır. Bunun üzerine 1972 yılında yapılan 3. Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı’nda kavrama, “toplumsal ve kültürel ihtiyaçlara cevap verme, insanların toplum yararına katılması/toplumu değiştirmelerine imkân sağlaması, toplumla bütünleşme” gibi bileşenler eklenmiştir. Farklı yıllarda peş peşe (1976, 1978, 1984-1989, 1990) farklı boyutları tartışılan, değişen dünya dinamiklerinin ihtiyaçlarına yönelik dönüşen kavram günümüze “okuryazarlık” olarak gelmiş, metin okuyup yazmaktan “multifonksiyonel” bir

¹ “Afrika Ülkelerinde Okuma Yazma Üretiminin Düzenlenmesi Planlaması Konferansı” ve “Arap Ülkelerinde Okuma Yazma Üretiminin Düzenlenmesi Ve Planlaması Konferansı”

yöne evrilmiş (Güneş, 1994) ve artık düzeylerinden ve çeşitlerinden söz edilmeye başlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Gelişme Programı İnsani Gelişme Raporu kapsamında “Ülkelere Göre Okuryazarlık Oranları listesi ise aşağıdaki gibidir (United Nations Development Programme, 2022)*.

Yetişkin okuryazarlık oranı (% 15 ve üzeri)

HDI Sıralaması	Ülke	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013
171	 Afganistan						31.7		
85	 Amavutluk						96.8		
149	 Angola							70.6	
58	 Antigua ve Barbuda							99.0	
40	 Arjantin							97.9	
85	 Ermenistan							99.6	
78	 Azerbaycan					99.8	99.8	99.8	
45	 Bahreyn					94.6			
142	 Bangladeş							58.8	
132	 Butan				52.8				
119	 Bolivya (Çokuluslu Devlet)						92.2	94.5	
85	 Bosna Hersek			96.7				98.2	
106	 Botsvana							86.7	
75	 Brezilya			86.4		90.4	91.4	91.3	
31	 Brunei Sultanlığı							95.4	
59	 Bulgaristan						98.4		
183	 Burkina Faso				23.6				
184	 Burundi	37.4		59.3					
122	 Yeşil Burun Adaları	62.8						85.3	
153	 Kamerun			68.4		71.3			
187	 Orta Afrika Cumhuriyeti			50.6		36.8			
185	 Çad			25.7				37.3	
90	 Çin	77.8		90.9		95.1			
97	 Kolombiya				92.8	93.4	93.6		
159	 Komorlar			68.5				75.9	
136	 Kongo						79.3		
69	 Kosta Rika			94.9			97.4		
47	 Hırvatistan						99.1		
67	 Küba							99.8	

32	 Kıbrıs						98.7		
172	 Fildişi Sahili			48.7				41.0	
101	 Dominik Cumhuriyeti					89.5	90.1	90.2	90.9
88	 Ekvador	88.3				91.9	91.6		93.3
108	 Mısır				71.4	72.0		73.9	
116	 El Salvador					84.5	85.5		
138	 Ekvator Ginesi			88.3				94.5	
186	 Eritre							70.5	
30	 Estonya			99.8			99.9		
174	 Etiyopya				29.8				
110	 Gabon							82.3	
175	 Gambia			36.8				52.0	
76	 Gürcistan							99.7	
140	 Gana			57.9		71.5			
29	 Yunanistan							97.4	
128	 Guatemala							78.3	
182	 Gine					25.3			

131	 Honduras					84.8	85.1	85.4	
44	 Macaristan							99.4	
110	 Endonezya	81.5					92.8		
69	 İran (İslam Cumhuriyeti)				82.4			84.3	
121	 Irak			74.1				79.0	
18	 İsrail						97.8		
27	 İtalya							99.0	
99	 Jamaika							87.5	
80	 Ürdün				91.1	92.6	95.9	97.9	
145	 Kenya			82.2					
48	 Kuveyt		78.4		93.3			95.5	
141	 Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti		60.3	69.6	72.7				
46	 Letonya			99.7			99.9		
161	 Lesoto			86.3					
94	 Libya							89.9	
37	 Litvanya						99.8		

154	 Madagaskar			70.7				
173	 Malawi					61.3		
62	 Malezya			88.7		93.1		
104	 Maldivler	96.0	96.3	96.3				
179	 onlar vardı					31.1	33.6	
37	 Malta		87.9		92.4			
156	 Moritanya			51.2				
63	 Mauritius	79.9		84.3			89.3	
74	 Meksika	87.6		90.5	91.6	93.1	93.5	94.2
107	 Moldova (Cumhuriyeti)			96.7				99.1
90	 Moğolistan			97.8		98.3		
49	 Karadağ						98.4	
126	 Fas						67.1	
148	 Myanmar			89.9				92.6
145	 Nepal						57.4	
125	 Nikaragua				78.0			
188	 Nijer				28.7			15.5

147	 Pakistan				49.9	55.4	54.7	
60	 Palau							99.5
113	 Filistin, Devlet					94.9	95.3	95.9
60	 Panama	88.8		91.9		94.1		
158	 Papua Yeni Gine			57.3				62.9
112	 Paraguay					93.9		
84	 Peru				87.9			93.8
115	 Filipinler	93.6		92.6				
36	 Polonya							99.7
43	 Portekiz						94.5	
32	 Katar					96.3	96.4	96.7
52	 Romanya						98.6	
50	 Rusya Federasyonu					99.7		
163	 Ruanda			64.9		65.9		
105	 Samoa							98.9
39	 Suudi Arabistan			79.4				94.4

170	 Senegal						52.1	
66	 Sırbistan							98.2
64	 Seyşeller							91.8
181	 Sierra Leone							44.5
11	 Singapur	89.1		92.5		95.9	96.2	96.4
25	 Slovenya							99.7
116	 Güney Afrika					92.9	93.1	93.7
26	 İspanya				97.8	97.7	97.8	97.9
73	 Sri Lanka					91.2		
167	 Sudan			61.3				73.4
103	 Surinam					94.7		
150	 Svaziland			81.7		83.1		
134	 Suriye Arap Cumhuriyeti							85.1
129	 Tacikistan			99.5				99.7
151	 Tanzanya (Birleşik Cumhuriyeti)					67.8		
93	 Tayland			92.6	93.5	96.4		

81	 Eski Makedonya Yugoslav Cumhuriyeti						97.5	
133	 Timor okuma				58.3			
162	 Gitmek		53.2			60.4		
100	 Ulaşmış					99.4		
64	 Trinidad ve Tobago	96.9					98.8	
96	 Tunus				79.1	79.7		
72	 Türkiye	79.2		88.2	92.7	94.1	94.9	
109	 Türkmenistan		98.8				99.6	
163	 Uganda				73.2			
81	 Ukrayna						99.7	
41	 Birleşik Arap Emirlikleri			90.0				
52	 Uruguay				98.1	98.3	98.4	
114	 Özbekistan		98.6				99.5	
134	 Vanuatu						83.4	
71	 Venezuela (Bolivarcı Cumhuriyeti)	89.8						
116	 Vietnam		90.2					
160	 Yemen						66.4	
139	 Zambiya	65.0						
155	 Zimbabve					83.6		

*Kaynak: <https://web.archive.org/web/20160625121645/http://hdr.undp.org/en/data>

Okuryazarlıkla ilgili veriler konuyla ilgili yoğun çalışmalar yapan, buna dair gerçekleştirilecek eylemler ile ilgili ödül organizasyonları gerçekleştiren, okuryazarlık gününü farklı yıllarda farklı temalarla ilişkilendirerek kutlayan UNESCO'nun daimi ilgi alanı ve çıkış noktası olmuştur. UNESCO'nun ilk kadın direktörü olan siyasetçi ve diplomat Irina Bokova, 8 Eylül 2016'da, Uluslararası Okuryazarlık Gününün 50. Yıldönümünde yaptığı açıklamada “Bu günün 50 yıldır bir bütün olarak toplum ve insanlar için bir yetki gücü olarak kutlandığını, UNESCO'nun 1966 yılında Uluslararası Okuryazarlık Gününü ilan etmesinden bu yana büyük gelişmeler izlendiğini” söylemiştir. Bokova cümlelerini, “*Dünya nüfusu önemli derecede artmaktadır, ancak bununla birlikte 1990 ve 2015 yılları arasında okuma yazma bilmeyen genç yetişkinlerin sayısı %25 azalmıştır. Kadınların okuryazar olma imkânlarını artırma hareketleri devam etmektedir ve 43 ülkede toplumsal cinsiyet eşitliğinde önemli gelişmeler gözlemlenmiştir. Herkes için Eğitim Küresel Hareketi olumlu birçok değişime öncülük etmektedir. Ama bunlar yeterli*

değildir. Günümüzde 758 milyon yetişkin hala basit cümleleri okuma yazma yeteneğine sahip değildir. Bunlardan üçte ikisi kadındır. Küreselleşmenin faydalarından yararlanamayanlar vardır ve bu insanlar hastalıklar, sömürü ve insan hakları ihlallerine karşı daha savunmasızlardır. İşsiz kalma olasılıkları yüksek ve kazançları daha azdır. Okuma yazma yeteneklerinin olmaması; onların potansiyellerini tam olarak kullanmalarını engellemekte ve böylece tüm toplumların şiddet ve çekişme durumlarına neden olan yoksulluk kısır döngüsünü içinden çıkılmaz hale getirmektedir. Okuma yazma bilmemek, dışlanma ve yoksullukla eş anlamlı hale gelmekte ve bizim bunu çözmemiz gerekmektedir. Bu, Sürdürülebilir Kalkınmanın 17 Hedefinden biridir ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin verdiği bir sözdür. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri “herkesi kapsamak, herkese eşit derecede kaliteli eğitim sağlamak ve herkese yaşam boyu eğitim imkânı tanımak” hedefini de içermektedir. Okuryazarlık herkesi kapsamalıdır. İnsan hakları ve insanlık onurunun temeli olan okuryazarlık; yoksulluğu yok etme, toplumsal cinsiyet eşitliği, daha kapsayıcı ve sürdürülebilir toplumlar için önem arz etmektedir. Okuryazarlık için Küresel İşbirliği bu nedenle başlatılmıştır. Bu işbirliği, cinsiyet eşitliği ve yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine odaklanarak yatırımları harekete geçirmek, yenilikçi girişimleri teşvik etmek amacını taşımaktadır. Tüm fırsatları değerlendirmeli ve sektörel sınırlarımızda çalışmalarımızı sürdürmeliyiz. Dünya 1966 yılından bu yana değişmektedir, fakat onur ve saygı çerçevesinde herkesin istediklerini yapabilme becerisini, kapasitesini ve fırsatlarını sağlamaktaki kararlılığımız devam etmektedir. Okuryazarlık herkes için daha sürdürülebilir bir gelecek inşasının kurucusudur” ifadeleriyle tamamlamıştır (Bokova, 2016).

UNESCO Genel Direktörü Audrey Azoulay’ın 8 Eylül 2021 Uluslararası Okuryazarlık Günü’ne Dair Mesajı da benzer iletileri taşımakta, en son veriler üzerinden yola çıkmakta ve 1979 yılında dünya nüfusunun %68’i okuma yazma biliyorken bu oranın, 2019 yılında dünya nüfusunun %86’sından fazlasına ulaştığını belirtmektedir. Ancak şu anda temel hak olan okuma ve yazma

hakkının kazanılmasının sorgulandığına vurgu yapılmaktadır. Aynı zamanda COVID-19 küresel salgının olumsuz etkilerinden söz eden Azoulay, eğitim eşitsizliklerinin dijital bölünmeyle birlikte daha da kötüye gittiğine ve ilgili verilere göre, uzaktan eğitime erişim kısıtlılığının bulunmasının, 500 milyondan fazla öğrencinin okuma-yazma öğrenmeye devam edememesine ve bazı durumlarda eğitime başlayamamaları gibi nedenlerle geride kalmalarına sebep olmasına değinmiştir. Bu krizin temel okuryazarlık becerilerinden yoksun, üçte ikisi kadın 773 milyon genç ve yetişkini ve krizden önce asgari okuma seviyesine ulaşmamış 617 milyon çocuk ve genci de orantısız bir şekilde etkilediğini de sözlerine eklemiştir. UNESCO'nun; 100 farklı ülkeden 180 ortakla işbirliği içinde, Küresel Eğitim Koalisyonu 'nu başlatarak, küresel salgının başlangıcından bu yana eğitime olan bağlılığını gösterdiğini, eğitimin sürekliliğini garanti altına almak ve okulların güvenli bir şekilde yeniden açılmasını sağlamak amacıyla çok sayıda girişim başlatıldığını ve herkesin okuryazar olmasına yardımcı olmak amacıyla, dijital becerilerin daha iyi kullanılabilmesi adına 10'dan fazla farklı ülkede 100.000 eğitimciyi eğitmek için büyük ölçekli bir program uygulandığını aktarmıştır. Özetle Azoulay bu mesaj sayesinde UNESCO'nun, eğitim alanında dünyadaki tüm aktörleri; gençleri, yetişkinleri ve kadınları okuryazarlıkları için seferber olmaya davet ettiğini anlatmak istenmiştir (Azoulay, 2021).

Türkiye'de ise ulusal düzeyde gerçekleştirilen Okuma Yazma Seferberlikleri ile farklı bir ivme yakalanmış, 1927'de %11'lerde olan oran, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2020'de %97,42'ye ulaşmıştır (Okuryazarlık Oranına Göre Ülkeler Listesi, 2022 05 Eylül). TÜİK'in 2021 Okuryazarlık Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus Durumuna bakıldığında ise 15 yaş ve üstü 1.813.671 kişinin okuryazar olmadığı görülmektedir. 686.031 kişinin de okuryazar olup olmadığı bilinmemektedir. Okuryazar durumunun cinsiyete göre dağılımlarına bakıldığında da 241.691 erkeğin ve 1.571.980 kadının okuryazar olmadığı izlenmektedir (TÜİK, 2022)**.

İlgili verilere aşağıda yer verilmektedir:

[illegible]

yapılandırılan teknolojik devrim eğitim sistemlerinde çoklu ve yeni okuryazarlık türlerini ortaya çıkartmıştır. Çoklu zekâ uygulamaları, farklılaşma istekleri, disiplinler arası bakış, kültürel yapı ve değişen toplum gereksinimleri okuryazarlık çeşitliliğini artırmakla kalmamış, okuryazarlık yeterlikleri konusunda beklentileri doğurmuştur. Tarihsel süreç içerisinde kullanılan başlıca okuryazarlık terimleri arasında şunlar bulunmaktadır (Au, 2006; Bruce, 2003; Grisham ve Wolsey, 2006; Holum ve Gahala, 2006): *Ağ okuryazarlığı, ahlak okuryazarlığı, Amerikan okuryazarlığı, Anayasa okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, bilimsel okuryazarlık, coğrafya okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, çoklu kültür okuryazarlığı, dans okuryazarlığı, dijital/sayısal okuryazarlık, dünya okuryazarlığı, e-okuryazarlığı, ekonomi okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık, enformasyon teknolojisi okuryazarlığı, eskiçağ okuryazarlığı, gazete okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, grafik okuryazarlığı, İnternet okuryazarlığı, kültür okuryazarlığı, kütüphane okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, meslek okuryazarlığı, politika okuryazarlığı, sinema okuryazarlığı, tarım okuryazarlığı, tarih okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, televizyon okuryazarlığı, tüketici okuryazarlığı, yasa okuryazarlığı, yatırım okuryazarlığı, yurttaşlık okuryazarlığı, web okuryazarlığı vb.*

Bireylerin toplumsal birikimlerden faydalanmaları, ilgili bilgiyi kullanmayı öğrenmeleri ve etkin değişimler yaratmaları okuryazarlıkla mümkündür. Burada bilginin özümsemesi kadar, edinilen bilgiler üzerine yeni okuryazarlık türlerinin yapılandırılması da büyük önem kazanmaktadır. Farklı işlevleriyle okuryazarlık kavramı çeşitlenmektedir. Toplumun değişen şartlarına uyum sağlamada yeni okuryazarlık türlerinin gündeme geleceği, bilgi ve becerilerin gerek bireylere, gerekse toplumlara önemli farklılıklar kazandıracağı bir gerçektir (Önal, 2010).

Okuryazarlık kavramının eğitime, çocuklara, özel gereksinimlere, çocuk edebiyatına olan yansımaları da yoğun olarak araştırılan konular arasındadır. Dijital dünyada yoğun olarak görsel uyaranlara maruz kalan, görüntüler

üzerinden anlayan ve algılayan çocukların ihtiyaçlarına dair farkındalık kazanarak; çocukların okuma ve yazma becerilerini,

- (i) karar verme;
- (ii) problem çözme;
- (iii) eleştirel düşünme;
- (iv) yaratıcı düşünme;
- (v) iletişim becerileri;
- (vi) kişilerarası ilişkiler;
- (vii) öz farkındalık;
- (viii) duygudaşlık (empati);
- (ix) stresle başa çıkma;
- (x) duygularla başa çıkma (Dünya Sağlık Örgütü-WHO, 1994) gibi yaşam becerileriyle birleştirmelerini sağlayarak yol alınabilmesi mümkün görünmektedir.

----- ☼ -----

Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği (ÇGYD) olarak, Uluslararası Okuryazarlık Günümüzü kutluyor, kutlanacak sayısal ve niteliksel değişimlerin, dönüşümlerin katlanarak artmasını diliyoruz.

----- ☼ -----

Uzman Psikolog Nihan Temiz (Eylül 2022)

Kaynakça

Ateş, M. ve Aşçı, A. U. (2021). Okuryazarlık kavramı ve eğitimle ilişkili okuryazarlık türleri. VII. TURKCESS Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı (01-03 Eylül 2021), 456-472.

Au, K. H. (2006). Diversity, technology, and the literacy achievement gap. M. McKenna, L. Labbo, R. Kieffer ve D. Reinking (Yay. Haz.). International handbook of literacy and technology içinde (Vol. II, ss. 363-367). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Azoulay (2021). Message from Ms. Audrey Azoulay, Director-General of UNESCO, on the occasion of International Literacy Day, 8 September 2021. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378829_eng

Bokova (2016). Message from Ms Irina Bokova, Director-General of UNESCO on the occasion of the International Literacy Day, 50th Anniversary, 8 September 2016. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245657>

Bruce, B. C. (2003). Literacy in the information age: Inquires into meaning making with new technologies. Newark, DE: International Reading Association.

Grisham, D. I. ve Wolsey, T. D. (2006). Recentering the middle school classroom as a vibrant learning community: Students, literacy and technology interest. *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, 49 (8), 648-660.

Güneş, F. (1994). Okur-Yazarlık Kavramı Ve Düzeyleri. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 27(2), 499-507.

Güven, İ. (2014). Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 9 (2), 787-800.

Holum, A. ve Gahala, J. (2006). Critical issue: Using technology to enhance literacy instruction. 18 Şubat 2010 tarihinde <http://www.ncrel.org/sdrs/areas/issues/content/ntareas/readig/li300htm> adresinden erişildi.

Kurt, A. A. (2010). Okuryazarlıkta dönüşümler. H. F. Odabaşı, (Ed.), Bilgi ve iletişim teknolojileri ışığında dönüşümler içinde (s.81-118). Eskişehir: Nobel Yayınları.

Malmelin, N. (2010). What is advertising literacy? Exploring the dimensions of advertising literacy. *Journal of Visual Literacy*, 29(2), 129.

Mete, G. (2020). Okuryazarlık türleri ve 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi. *Kesit Akademi*, 6(22), 109–120.

Okuryazarlık Oranına Göre Ülkeler Listesi, 05 Eylül 2022). Vikipedi içinde. Erişim adresi (05 Eylül2022):https://tr.wikipedia.org/wiki/Okuryazarl%C4%B1k_oran%C4%B1na_g%C3%B6re_%C3%BClkeler_listesi
Okuryazarlık. (2022, 05 Eylül). Vikipedi içinde. Erişim adresi (05 Eylül 2022):
<https://sozluk.gov.tr/>

Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi dünyası*, 11(1), 101-121.

TÜİK (2022). 2021 Okuryazarlık Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus Durumu. <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=okuryazar&dil=1>

United Nations Development Programme (2022). Human Development Data (1980-2015). <https://web.archive.org/web/20160625121645/http://hdr.undp.org/en/data>